

ת.ד 102 בני ברק
פקס: 03-5055919
9139191@gmail.com

זכר מואמינים

גליון שבו עי מבית 'בני אמונים'

פרשת נח תשפ"ג שנה ט | גליון מס' 455

פניני אמונים

פניני תפלה בפרשה

פרתחו שערים

דבר מוסד ונשיא 'בני אמונים'

אמן – הקשר לבורא עולם

אם נחפש בכל התורה פלה, לא נמצא אדם המכנה בלשון 'צדיק', מלבד נח שעליו מעידה התורה (בראשית ו ט): "נח איש צדיק תמים היה בדורתו", ואף הקדוש ברוך הוא ציין תאר זה בפני נח עצמו באומרו: "כי אתה ראיתי צדיק לפני בדור הזה" (ז א).

אלא שאם נעין ונדקדק במקורותינו נמצא כי ישנה נסחה ברורה, קלה וזמינה לכל, שבאמצעותה נתן להגיע לתאר 'צדיק'. הנביא ישעיה מתנבא (כו א-ב): "ביום ההוא יושר השיר הזה בארץ יהודה... פתחו שערים ויבא גוי צדיק שמר אמונים". חכמים דרשו (שבת קיט ב): "אל תקרי 'שמר אמונים' אלא 'שאומרים אמן'", ורבנו בחיי (פ' הקמח' ערך אמונה) למד מן שפוכות ההקפדה על עניית אמן זוכה האדם להקרא 'צדיק'.

בסדר הרמ"ק (שער ד סי' ג) הוסיף והביא בשם הזר הקדוש שמכסות הדברים שבקדשה נרמזים במלה 'צדיק' - צ' אמונים, ד' קדשות, י' קדישים, ק' ברכות. הרמ"ק שם מסיים בדברים נחרצים "כי העושה זה הוא צדיק בלי ספק".

אם נתבונן בדבר נגלה שעמידה במקסת הקדשות, הקדישים והברכות אינה דורשת מאמץ מיוחד, שכן המתפלל שלוש תפלות במנון בכל יום, בדרך כלל יצבר את המקסה הנדרשת. במלה 'שומר' שמשמעותה 'ממתיין ומצפה', מתאימה אפוא יותר למקסת האמונים, שכן כדי לצבר תשעים אמונים על ברכות, חב האדם להמתין ולצפות. נתן לומר כמעט בודאות שמי שלא יתאמץ בכל יום לשמע ברכות השחר מפמה אנשים לא יצליח לעמד במקסת עניית תשעים אמונים על ברכות פדיון. נמצא שהתאר 'צדיק' תלוי אכן בהשלמת תשעים אמונים ביום, כדברי רבנו בחיי.

בדרך רמז נתן לדרש כי אף הסבה שנה פנה בתאר 'איש צדיק' היתה משום שהקפיד על ענון זה, שכן ראשי התבות 'איש צדיק' הם צ"א, א, בגימטריה של אמן וקראשי התבות של צ' אמונים.

ואם יבוא אדם ויתמה מדוע מפל תר"ג המצוות נבחרה דוקא מצות אמן כדי להכתיר את המקפיד עליה בתאר 'צדיק'?! נתן לומר שהתשובה לכך היא: בתאר 'צדיק' נתן לכנות אדם שעושה מעבר למה שנודרש ממנו. כאשר אנו עונים אמן אנו מראים בכך כי אין מטרתנו בקיום המצוות רק 'לצאת ידי חובה' פעבדים, אלא רצוננו להלל ולשבח את הבורא יתברך בשלמות - כבנים הרוצים בשבחם של אביהם. כ'בני אמונים'!

נקפיד על עניית אמן כראוי, ובכך בודאי נחזק בכך את הקשר הפנימי שלנו עם בורא העולם, וללא ספק הדבר ישפיע ויאייר את כל הליכותינו ונתיבי חיינו.

בקריאת 'צדיק שומר אמונים',
שבת שלום,

278 213 מחולקת

ברית ושבועה פנגד המבול

"את קשתי נתתי בענן והיתה לאות ברית ביני ובין הארץ" (ט ו)

הרואה קשת מברך: "ברוך אתה ה'... זוכר הברית ונאמן בבריתו וקים במאמרו" (שו"ע או"ח רכט א). בבאור כפל הלשון 'ונאמן בבריתו וקים במאמרו' כתב האבודרם (ברכות השבח והודאה): אנו מודים להקדוש ברוך הוא על שאזכר את הברית שפרט שלא יביא שוב מבול להכריח את העולם, 'ונאמן בבריתו' שלא לעבר עליה אף אם רבו החוטאים. ומוסיפים: "וקים במאמרו", לאמור: אף אלמלא היה כורת עמנו ברית על פה, כיון שהבטיח שלא ישחית את הארץ (לעיל פס' יא), הרי ברור שקים את "מאמרו".

עוד פרשו: מלבד שפרט שפרט הקדוש ברוך הוא ברית עם נח ובניו שלא יביא שוב מבול שישחית את הארץ, אף נשבע על הדבר, כפתיח (ישעיה נד ט): "אשר נשבעתי מעבר מי נח עוד על הארץ" (ראה שבועות לו א). לפי שכפל הקדוש ברוך הוא, ומלבד הברית שפרט אף נשבע שלא יביא מבול לשחית את העולם, אף אנו כופלים ומברכים אותו: "ונאמן בבריתו" - פנגד פריית הברית, 'וקים במאמרו' - פנגד השבועה, שמאחר שהיא לא נאמרה בפרש בתורה מכנה היא בפיו 'מאמרו' (מגלת ספר).

נח הקפיד על עניית אמן

"וידבר אלקים אל נח לאמור; צא מן התבה" (ח טו-טז)

אמר האדמו"ר רבי ישראל ממוז'ז'י:

פידוע, חכמים קבעו מכסות יומיות לאמירת ארבעה דברים שבקדשה, ורמזו זאת במלה 'צדיק' - ראשי תבות: צ' אמונים, ד' קדשות, י' קדישים, ק' ברכות (סדר הרמ"ק שער ד סימן ג, בשם הזר). המקבל מהר"ם פופרש (אור הישר' עמוד העבודה ו כב) קובע בענין זה: 'אין אדם נקרא צדיק, עד שישלים צ' אמונים, ד' קדשות, י' קדישים וק' ברכות".

לאור קביעה זו מסתבר שנה, שהקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו קראו 'צדיק', בודאי עמד במקסות אלו. ואכן נתן ללמד רמז למקסת עניית צ' אמונים מלשון הצויו שנגאמר לו: "צא מן התבה": צא - בגימטריה אמן, ואם נצרף את האות א מתבה זו לתבה שאחריה - 'מן', יתקבל הצרוף: צ' אמן. זהו שאמר הקדוש ברוך הוא לנח: "צא" - הקפד על עניית אמן, וכדי שתהיה ראוי להקרא צדיק: צא-א מן" - הקפד על אמירת צ' אמונים בכל יום (דברי ישראל).

שבח המביא לידי ברכה

"אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדרתיו את האלקים התהלך נח" (ו ט)

רש"י מפרש שפתיחת הפסוק: "אלה תולדות נח" מתחסת לבניו של נח המנויים בפסוק הבא, והפסיקה התורה בתאור שבחו של נח, לפי ש'הואיל והזכירו ספר בשבחו, שנגאמר (משלי יז): 'זכר צדיק לברכה'. ולכאורה, הלא הפסוק 'זכר צדיק לברכה' מלמד שבהזכרת הצדיק יש לברכו, ומדוע הביאו רש"י כטעם לכך ש'ספר בשבחו'?

באר רבי שמואל דוד וואלקין רבה של קהלת בית אהרן בקווינס:

השבח והברכה תלויים זה בזו, שכן עצם העבדה שמדברים בשבחו של צדיק וזמירים את זכירתו מביאה עליו את הברכה. והעיד את אשר ראה בעיניו בתקופה שלמד בישיבתו של ה'חפץ חיים', שכאשר חלה ראש הישיבה רבי נפתלי טרופ את חליו האחרון, הרבה ה'חפץ חיים' לספר בשבחו כדי לעורר עליו רחמים (דמת שמואל).

לכפר על בטול מצות עשה

"ויבן נח מזבח לה' ויקח מכל בהמה הטהרה ומכל העוף הטהור ויעל עלת במזבח" (ח כ)

מדוע העלה נח דוקא עולות?

פרש רבי יהונתן איבשיץ:

נח בטל מצות עשה בכך שלא התפלל על גזרת המבול, וכפי שכתב הרמב"ן (בהשגותיו לספר המצוות מצוה ה) כי מצות התפלה שעליה נצטוונו בתורה, מתקבת את האדם להתפלל בעת צרה. ולפי שאמרו חכמים (יומא לו א) שקרבן עולה מכפר על בטול מצות עשה, הקריב נח לאחר המבול קרבן עולה (תפארת יהונתן).

'על זאת יתפלל כל חסיד'

"את קשתי נתתי בענן והיתה לאות ברית ביני ובין הארץ" (ט ו)

מהגמרא במסכת כתבות (עו ב) מבאר שרבי יהושע בן לוי זכה להכנס חי לגן עדן, לפי שהגן על דורו בצדקותו, עד שלא נצרכה אות ברית הקשת להראות ב'מיו.

על פי זאת דרש רבי פינחס הלוי הורוויץ בעל ה'הפלאה' את הכתוב בתהלים (לב ו): 'על זאת יתפלל כל חסיד אלקי לעת מצא רק לשטף מים רבים אליו לא יגיעו': תפלתו של 'כל חסיד' היא להנצל מ'לעת מצא' - "זו מיתה" (ברכות ח א). ואולם זכה לכך רק צדיק גמור, שגן בצדקותו על דורו ש'שטף מים רבים אליו לא יגיעו', ולא תצטרך אות הקשת להראות ב'מיו (פנים יפות).

ה'חברותא' שפסקה אחרי יום אחד

מבקש עשר או כבוד, די לי במעט שבמעט הנצרך לפרנסתי, אגא זכני לשוב במהרה אל הגמרא שאהבתי ואל בית המדרש שבצלו חסיתי!"

עודו שקוע בתפלה והנה חש הוא במגע יד על כתפו. הוא פקח את עיניו וגלה מולו קשיש ישמעאלי הנושא על גבו שק כבד גדוש 'לדר', אותו ממתק נודע העשוי מפרי המשמש. הישמעאלי הציע לו לרכש ממנו את סחורתו. רבי מתתיהו התנצל כי אין ברשותו אלא שני מטבעות עלובים של מיל, אלא שהישמעאלי הפתיע אותו והסכים למכור את הסחורה בסכום זעום זה, ואם לא די בכך אף הציע לו לסחב בעבורו את הלדר עד לטחנת הקמח - מחוז חפצו. בהגיעו למקום נוכח רבי מתתיהו לראות כי הסחנה משבתת בשל תקלה באחת המכונות. בעל הסחנה נעל את הסחנה ויצא להביא בעל מלאכה מטבריה, וביתים ישבו סוחרי החטה הערביים על הקרקע תחת השמש הקופחת והמתינו.

חלפו שעה ושעתיים והבעלים טרם הופיע. הרעב החל להציק לסוחרים, המזון שברשותם נגמר, והם החלו לתור אחר דבר מאכל שישיביע את רעבונם. "אולי יש ברשותך דבר מאכל כלשהו שישיביע את רעבוננו?", שאלו הם את ר' מתתיהו.

"אכן", השיב להם בלי להסס, "יש ברשותי פמוט גדולה של לדר, אולם מחירו נקוב: תמורת כל מנת לדר תשלמו לי בשק חטה!"

הישמעאליים המרעבים הסכימו לתנאי ושקי החטה החלו להערם בזה אחר זה לצדו של ר' מתתיהו. כאשר שב בעל הסחנה למקום לאחר שעה ארפה, כבר יכול היה ר' מתתיהו לבשר לו כי אין לו עוד צרך בעבודה זו. בכסף שקבל תמורת שקי החטה, שפכל שהתגברה המלחמה מחירם עלה ועלה, יכול היה להתפרנס ברוח בשנה שלאחר מכן ולשוב לתלמודו כאות נפשו.

גם לאחר שחלפו שנים ארכות מאותו היום, לא חדל ר' מתתיהו מלספר את הספור לצאצאיו שוב ושוב, תוך שהוא חוזר באזניהם על המסר הנוקב שבקש להנחיל להם:

"למוד תורה משבח כפי שזכיתי ללמד דוקא בשנות המלחמה הקשות, לא זכיתי ללמד כל ימי. ידעתי שהלמוד הוא תוצאה ישירה של נסים, ומשום כך יקרתי כל דקה ממנו. איני מספר לכם את הספור כדי להתפאר, אלא כדי ללמדכם עד כמה קרוב ה' לכל קוראיו, וכאשר מבקשים ממנו מעמיק הלב, הוא שומע ונענה לתפלה."

באדיבות מכון 'מורשת אבות'

לירידה בכספי התרומות של תושביהן בעבור עניי ירושלים, אף הכספים שנשלחו משם התקשו לפלס את דרכם בדרךים המשבשות בואכה ירושלים, והדבר גרם לכך שרבים מה'כוללים' התקשו עד מאד בתשלום התמיכות לאברכים שחסו בצלם. אחד המוסדות שנקלעו למשבר בעקבות המצב היה 'ישיבת 'אור תורה' שבטבריה. בימים כתקונם חסו תחת צלה של הישיבה והתפרנסו ממנה עשרות רבות של משפחות אברכים, אולם עתה, מחסר תקציב חדלה הישיבה מלהעביר לאברכים את התמיכה הקבועה והללו נאלצו לחפש דרכים חלופיות כדי להביא טרף לביתם.

אחד המיחד מאברכי המשי שחסו תחת צלה של הישיבה היה הגה"ח רבי יצחק מתתיהו לוריא זצ"ל. באותן שנים היה הוא אברך צעיר המטפל בילדים רכים, וכיון שלא היה ביזו כדי מחיתם, נסה לשלח ידו בעסוקים שונים, אף בדרך כלל העלה חרס ביזו.

המצב בבית היה בכי רע, וכך, כאשר באחד הימים פנה אליו קרוב משפחתו אשר בבעלותו היתה טחנת קמח ביישוב צמח הסמוך, ובפיו הצעה שבימים כתקונם היתה נראית עבורו כמפרכת, הסכים רבי מתתיהו בלית בררה לקבלה.

התפקיד שיועד לו היה הובלה יומיומית של חמור טעון שקי חטה כבדים מטבריה לצמח, ריקון השקים בטחנה והשבתם ריקים לטבריה. המלאכה הקשה והמפרכת היתה כרוכה בשעות של הליכה תחת שמש קופחת לצד החמור נושא השקים, אך כאשר הבחירה היתה בינה לבין רעב, לא היתה לרבי מתתיהו כל שאלה.

בעצומה של הדרך, לאחר צעידה ארפה עמד רבי מתתיהו לפוש. הוא הביט בחמור שלעס באדישות אי אלו עשבים שצמחו בצד הדרך והרהר במצבו העגום: הנה כי כן, גם עתה משתדל הוא שלא לבזבז את זמנו. עד פה כבר הספיק לשגן עשרות פרקי משניות בעל פה תוך כדי צעידה, אולם תחת שיעשה זאת לצד החברותא שעמו הגה בתורה במשך כל שעות היום, נאלץ להמירה ב'חברותא' מסוג אחר...

דמעות החלו לזוג מעיניו, ומפיו פרצה כמאליה זעקה מלאת כאב: "רבנו של עולם! מה כבר מבקש אני? לשוב ולחבש את ספסלי בית המדרש, לא יותר! איני

הימים ראשית ימי מלחמת העולם הראשונה. רוחות המלחמה שכמותה לא ידע העולם החלו להתגעש ואימו על שלותם של מיליונים בכל רחבי תבל. בעבור יושבי ארץ ישראל שהיתה נתונה עד פה תחת השלטון המשחת של האימפריה העותומאנית היתה למלחמה זו משמעות קריטית במיוחד. האימפריה העותומאנית שהיתה בתהליך התפוררות מתמשך, נתונה היתה במצב מלחמה עם רבות ממדינות העולם, והדבר גרם לכך

עודו שקוע בתפלה והנה חש הוא במגע יד על כתפו. הוא פקח את עיניו וגלה מולו קשיש ישמעאלי הנושא על גבו שק כבד גדוש 'לדר', אותו ממתק נודע העשוי מפרי המשמש. הישמעאלי הציע לו לרכש ממנו את סחורתו.

גלויה עתיקה של קבר רבי מאיר בעל הנס וישיבת 'אור תורה' שהוקמה בצמוד אליו

שאותות המלחמה נכרו במיחד בין יושבי הארץ.

בין אלו שסבלו במיחד באותם ימים היו תושבי הארץ החרדים לדבר ה'. עד פה היתה פרנסתם הדלה נשענת ברבה על תרומות שהגיעו מארצות הגולה והעברו אליהם דרך ה'כוללים' שהתיסדו לבני העדות השונות בירושלים, ביפו, בצפת ובטבריה.

מטבע הדברים, מצב המלחמה גרם לשובש משמעותי בקשרים בין המדינות השונות. וכך, מלבד העבדה שבמדינות אירופה התחוללו באותם ימים תהפוכות שגרמו

חובת עניית אמן

עניית אמן אחר ברכת הגומל

יש שלמד מדברי הפוסקים, שאין לענות אמן אחר ברכת הגומל, לפי שיוצאים באמירת "מי שגמלה כל טוב הוא יגמלה כל טוב סלה" המאמתת ומקימת את דברי המברך בעניית אמן. ואולם למעשה פסקו האחרונים שיש לענות אחריה אמן פעל יתר הברכות, ורק לאחר מכן לומר את נסח "מי שגמלה..." לפי שבעניית אמן מצטרף העונה להודאת המברך לקדוש ברוך הוא, ואלו באמירת "מי שגמלה..." הוא מעניק ברכה למברך עצמו.

מקורות ובאורים:

ה'שלקן ערוך' (או"ח ריט ב) כתב שאחר ברכת הגומל השומעים אומרים: (ע"פ הרמב"ם ברכות י ח) "מי שגמלה כל טוב הוא יגמלה כל טוב סלה", פועל זה אף כתב הרמב"ם (ברכות י ח). מכך שלא הזכירו שיש להקדים ולענות אמן לפני שאומרים "מי שגמלה", ד"ק ה'שערי אפרים' (בפתחי שערים' שער ד סעיף ל) שלדעתם אין לענות אמן על ברכה זו, לפי שבאמירת "מי שגמלה" מאמתים ומקימים את הברכה כבעניית אמן (ראה שו"ת התעוררות תשובה' ח"א סי' נט). ואולם למעשה פסק ה'שערי אפרים' שיש לענות אמן אחר ברכת הגומל, כדברי הא"לה רבה' (קמא ו). וכו' פסק ב'ערוך השלקן' (או"ח ריט ה).

הסבה שבברכה זו לא מסתפקים בעניית אמן כבשאר ברכות אלא מוסיפים ברכה למברך, היא לפי שאמרו חכמים (שבת לב א) שמי שנעשה לו נס מנכים מזכיותיו, וכפי שאמר יעקב (בראשית לב יא): "קטנתי [נתקטנתי וזכיותי] מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך" (ראה רש"י שם). לכך מאחלים למי שנעשה לו נס, שימשיכו משמים לגמל עמו "כל טוב סלה", מבלי שינכו מזכיותיו מאומה (שלמי נדרים' בהקדמה).

עוד פרשו: בתורה מתארת לדתו של יהודה כן (בראשית כט לה): "ותהר עוד ותלד בן, ותאמר הפעם אוֹדָה אֶת ה' על כן קראָה שְׁמוֹ יְהוּדָה ותעמד מלדת". וכתב הטור בפרושו לתורה (שם): "כנותן הודאה למקום שנתן לה כל חלקה ולא בקשה על יותר, ולכן עמדה מלדת". למדנו מכאן שהמודה על העבר צריך לצרף בקשה על העתיד, וכיון שבברכת הגומל אין המברך מבקש על העתיד [כדי 'ברכה קצרה'], לכך מבקשים השומעים בעבורו: "מי שגמלה כל טוב הוא יגמלה כל טוב סלה" - גם בעתיד (שו"ת 'דברי יציב' ח"ז סי' כה. וראה שם שפרש בעוד אפנים).

חנוך הקטנים בעניית אמן

א. צריך האדם ללמד את בניו הקטנים לענות אמן, כדי שיהיו בני העולם הבא. ואולם אם מביאים לבית הכנסת לשם כך יחנכם לעמד באימה וביראתה.

מקורות ובאורים:

במסכת סנהדרין (קי ב) מביאה הגמרא דעות שונות ממת זוכה תינוק שנפטר לחיי העולם הבא. ה'כלבו' (סימן יא) הכריע כדעת רבי מאיר שם שקטן זוכה לעולם הבא משעה שעונה אמן. על פי זאת פסק הרמ"א (או"ח קכד ז): "וילמד בניו הקטנים שיענו אמן, כי מיד שהתינוק עונה אמן יש לו חלק לעולם הבא". על דברי הרמב"ם (תפלה טו ט): "בית הכנסת שכלן כהנים, כלם נושאים את פניהם... ומי ענה אחריהם אמן, הנשים והטרף", כתב רבנו מנוח: "שמעינו מנה שצריך כל אדם ירא שמים ללמד אשתו ובניו וכל הגלויים עמו לענות אמן אחר כל הברכות". רבי אליהו הכהן מאיזמיר (מנחת אליהו פרק לב) פרש על פי זאת את הכתוב במגלת אסתר (ב ז): "ויהי אמן את הדסה היא אסתר בת דוד כי אין לה אב ואם": מרדכי היה "אמן את הדסה" - מחנכה מקטנותה לענות אמן, וזאת: "כי אין לה אב ואם" - שילמדוה, כפי שפסק הרמ"א.

ב'פסקי תשובות' (שם יג) הסיק שדין חנוך הקטנים לעניית אמן נהוג משיגיע הקטן לגיל חנוך לברכות, ואולם ב'עבודת דוד' (סנהדרין קיא א) ד"ק מלשון הרמ"א: "כי מיד שהתינוק עונה אמן יש לו חלק לעולם הבא", שמשעה שהונה התינוק את הפלה אמן גם מבלי להבין את משמעותה, מיד זוכה הוא לעולם הבא. לאור זאת משמע לכאורה שפונת הרמ"א להורות שגם קטן שלא הגיע לגיל חנוך יש ללמדו לענות אמן מיד כשיכול להגותה, כדי להביאו לחיי העולם הבא. וכן משמע מדברי הפוסקים שדבריהם מובאים בהלכה הבאה.

ואולם כתב ה'מגן אברהם' (שם יא, הביאו המשנה ברוך שם כד) שגם מי שמביא בניו כדי לחנכם בעניית אמן 'צריך שיחנכם שיעמדו באימה וביראתה, ואותן שרצים ושבים בבית הכנסת בשחוק מוטב שלא להביאם".

ב. נוהגים לחנך את הקטנים לעניית אמן בכך שעונים אמן על ברכותיהם, אף בטרם הגיעו לגיל חנוך.

מקורות ובאורים:

אף שפסק המשנה ברוך' (רטו טו) שמדין עניית אמן על ברכה אין לענות אמן על ברכת קטן שלא הגיע לגיל חנוך, מכל מקום כדי לחנך את הקטן שצריך לענות אמן על כל ברכה, נהגו לענות אמן אחר ילדים קטנים מאד. וכך נהגו בעל הקהלות יעקב' ובעל ה'דברי יציב' (ארחות רבנו' ח"ג עמ' רכג; דרכי הלכה' - ברכות הנהגין סי' כה).

גדול העונה

מדברי מדרן ורבנן על עניית אמן

עניית אמן פועלת גדולות ונצורות

את פעלת הברכה אנו מבינים; בברכה מודה האדם על הנאה שאמן לו הקדוש ברוך הוא ומשבחו על טובות שהעריף עליו. אף לגבי עניית אמן איננו מבינים לכאורה: מה תועלת יש בכך שהעונה מסכים ומאמת את דברי המברך? התרוץ הוא פשוט: איננו יודעים עד כמה פועל כל מעשה שלנו למעלה, חז"ל גלו לנו שאמן פועלת גדולות ונצורות בעולמות העליונים, ועלינו להאמין בכך. אמנם חכמי הסוד הסבירו לנו שיש בגימטריה של תבת אמן צרוף של שמות הוי"ה ואדנות, ודבר זה בודאי לא קרה במקרה - שהאמן כוללת בתוכה את שם ה' יתברך ככתבתו וקראתו... אלא בכונה מתקנו כן, כיון שהשקמת שמות אלו

נותנת כח לקיים הברכה. לכן דקדקו חז"ל והפליגו כל כך בהירות הנדרשת בעניית אמן. אנו לפי דרגתנו איננו מבינים מה כבר עשינו... אף האמת היא שפיון שהננו בעלי נשמה שהיא חלק אל-ה ממעל, לפיכך הפעלות שלנו פועלות ומשפיעות בעולמות העליונים, לטוב, ואף חלילה לנוטב, לכו עלינו להזהר בזה כל כך. אמן היא 'בסוף הכל' הבעת אמן בברכה, אבל למעלה מזאת יש בה כח עצום לתקן בעולמות העליונים. לפיכך אם נוהגים בה פיאות וכהלכה, אין ערך לגדלות השכר - 'פותחין לו שערי גן עדן'. לפיכך אף השומר 'אמנים' נקרא 'צדיק' כי הוא בונה ומתקן עולמות ומוריד שפע טוב לעולם.

מרן הגאון רבי שמעון בעדני שליט"א ראש מוסדות 'תורה וחיים' וזמן חברי מועצת חכמי התורה

מאידך, אם חלילה מתרשלים בה נענשים באפון החמור ביותר כי בטלנו את התקון שהיה ראוי להעשות. ובפרט החמירו בזה, כי בנגוד לכונה הנדרשת בכל התפלה שהיא דבר קשה מאד, בכונת האמן לא קשה כל כך להזהר, ומאידך השכר הוא עצום. לפיכך בודאי פדאי לכל אחד ואחד להזהר בזה. יעורנו ה' שנזכר כלנו עם כל עמך בית ישראל לכל הברכות, שיפתחו בפנינו שערי גן עדן ונהיה מן האזכים לחיי העולם הבא. מתוך דבריו בכנסים 'בני אמונים', אב תשע"ו

מצות אמן לחזק האמונה

רבנו בחיי כותב כי תקנת חכמים לענות אמן אחר הברכות נועדה לחזק את האמונה בלב האדם, לפי שמהות עגית אמן היא ההצהרת אמונה בדברי המברך. וזה לשונו: "ומפני שהאמונה יסוד כל התורה כלה, תקנו לנו רבותינו זכרונם לברכה בתפלה ובברכות לענות אמן, שהוא נגזר מלשון אמונה ומלשון הודאה, שמקבל עליו דברי המברך [אמונה] ומודה בהם [הודאה]".

אמן – עקר האמונה

ה'מגלה עמקות' (פר' ואתחנן) מוסיף וכותב כי האמן וה'אמונה' קשורים זה בזה: הפתח אומר (ישעיה כו ב): "פתחו שערים ויבא גוי צדיק שמר אמונים"; והנה, הקרי הוא 'אמונים' מלשון אמונה, ואלו הפתיח הוא 'אמונים' ללא וי"ו, כמו אמן. ללמדנו "כי עקר אמונה נתלה בעגית אמן". וכן כתב אף בעל 'ערוך השלחן' (או"ח קכד יא): "ובאמן תלוי עקר האמונה ולכן ילמד בגיו הקטנים שיזוהרו לענות אמן".

אמן בכל פחו

המהר"ל (נתיבות עולם' נתיב האמונה פרק א) מבאר שלפי שעגית אמן היא בטוי לאמונתו של האדם ובאמצעותה נתן להגיע למדרגות גדולות באמונה, לפיכך אמרו חכמים שעל האדם לענות אמן "בכל פחו" (שבת קיט ב). כפי שעל האדם להחזיק באמונתו בכל פחו, כך גם עגית אמן צריכה להיות "בכל פחו". וכאשר הוא עונה אמן הוא מתדבק במי שהוא מאמין - הוא ה'יתברך, ודבר זה הוא עצם האמונה..."

לכבוד מערכת "וכל מאמינים",

ישר כח על העלון הנפלא, אשר מדי שבת בשבתו מתקיים בנו מחדש באמצעותו לשון הזמור הנפלא: "היום נכבד לבני אמונים". ישר כח מיחד על החזקים המפלאים המובאים בו תמידיו כסדרם וכלנו מתחזקים בזכותם.

מורי חמי היה מבאי ביתו של הרב הצדיק רבי אליהו ראטה זצ"ל, המשב"ק הנודע של הרב הקדוש רבי שלומק'ה מאויעהל זי"ע. הוא היה רגיל לומר שמרגל היה בפיו של רבי אליהו שבעגית אמן מגרשים את כל המחלות מהבית ומביאים מלוא הטנא שפע ברכה והצלחה.

לאחרונה עלה ברעיוני להביא רמז נפלא לכך: בברכה האחרונה בשמונה עשרה, אנו אומרים: "שים שלום טובה וברכה ורחמים עלינו". האותיות הראשונות של "טובה וברכה ורחמים עלינו" [ט+ו+ו+ע] הן בדיוק בגימטריה 91.

בתפלה שיתן ה' טובה וברכה בכל בתי ישראל מעתה ועד עולם.

ש.מ.ג.

ירושלים.

נתן לשלח מכתבים לפקס

שמיספרו 08-9746102

או לכתבת המייל: 9139191@gmail.com

צדיק באמונתו

אמן וברכות במשנת בעל ההלולא

המהר"ל בלוח ראש ישיבת טלז ז' בחשוון תר"ז

הגר"ל בלוח ראש ישיבת טלז

רבי יוסף יהודה ליב בלוח נולד בכ"א בשבט תר"ך לאביו רבי מרדכי בעיר ראסיין שבליטא. משחר נעוריו הצטיין בתכונות נפשו וכשרונותיו המיוחדים. משהגיע לעל מצוות נסע לקלם ללמד תורה מפי רבי אליעזר גורדון, שלימים לקחו כחתן לבתו.

בשנת תרמ"א, משהתמנה חמוי כרבה של טלז, הביא עמו את חתנו הגר"ל כדי שיתן כר"מ בישיבה שהקים בה. בשנת תרס"ב התמנה הגר"ל כרבה של וורנה ואף הקים בה ישיבה.

בשנת תר"ע, עם פטירתו הפתאומית של רבי אליעזר בעת בקורו בלונדון לטובת הישיבה, נתנו ראשי קהלת טלז עניניהם בחתנו הגר"ל כמי שראוי לכהן תחתיו כרב העיר וכראש הישיבה.

בז' בחשוון תר"ץ הסתלק הגר"ל לבית עולמו ונטמן בבית העלמין היהודי בטלז כשאחר מטתו צועדים רבים.

אמן – עדות לשלמות המדות

אמרו חכמים (ברכות נג ב): "גדול העונה אמן יותר מן המברך". על דברי הגמרא הללו תמהו רבים: הלא עגית אמן היא הספמה על הברכה, ומדוע אם כן גדול ערפה מהברכה?

באר הגר"ל: מטבע האדם מתקשה הוא להעריך ולהפיר בחשיבותו של מעשה טוב שעושה זולתו. גם אדם שמרבה להיטיב בעצמו, לא בנקל ילמד להעריך פראוי פעולות טובות שעושה חברו. ולפי שתכונות נפשו של האדם מתבטאות בהנהגתו, הנמנע מלענות אמן על ברכת חברו אות היא כי קשה לו להעריך את פעולות חברו, ומאידך, העונה אמן אחר ברכת חברו אות היא כי קנה בנפשו את התכונה הנפלאה של הערכה אמיתית לפעלת האל. לפי שלעגית אמן דרושה תכונה ומעלה מיחדת שלא נצרכת לאמירת ברכה, לפיכך אמרו חכמים שגדול העונה אמן יותר מן המברך ('שעורי דעת' מהדו"ח ח"ב עמ' ריב).